

PROMOCIÓ, EDICIÓ I DIFUSIÓ D'OBRES JURÍDIQUES A CATALUNYA A CAVALL DELS SEGLES XVI I XVII

Josep CAPDEFERRO I PLA¹

Aquest treball té com a context un període clau de la Catalunya moderna, l'arc cronològic que s'obre entre 1585 a 1621 i comprèn l'etapa final del regnat de Felip I (II de Castella) i el regnat de Felip II (III): una època en què el país consolida un projecte polític entorn de les seves vigoroses institucions de legitimitat ascendent, erigides en contrapoder de la monarquia (Pérez Latre 2004). Tal fenomen germina sobre uns trets culturals jurídicistes i pactistes ben arrelats, i anys més tard conduirà una generació de catalans a una revolució i a una ulterior i efímera aventura secessionista (Elliott 1966, Serra 1991). La transcendència d'aquestes reaccions ens empeny a investigar com i en mans de qui funcionaven les dites institucions —els tres estaments, d'un en un o constituïts en Cort, la Diputació del General o els municipis (Capdeferro 2007)— i, en una estreta connexió, quin grau de formació, de consciència, d'identificació, en definitiva de maduresa jurídicopolítica podien tenir els seus integrants. I com se'ls fomentava aquest.

Pretenem contribuir a tal recerca, ja molt avançada (Simon 1999), amb dades d'arxiu, moltes inèdites, sobre la promoció, l'edició i la difusió de llibres de contingut jurídic. Les hem espigolades sobretot dels fons documentals de l'antiga Generalitat, principalment dels registres de deliberacions del consistori

---

¹ Aquest text s'emmarca en dos projectes de recerca: a) SEJ2006-15051-C03-01 del MEC, «El derecho histórico en los pueblos de España: ámbitos público y privado (siglos XII-XXI)», dirigit per T. de MONTAGUT; b) HUM2005-01953/HIST del MEC, «Cataluña en la España moderna: memoria histórica y proyecto político», dirigit per J. ALBAREDA.

de diputats i oïdors de comptes i dels riquíssims processos de fiscalització anomenats visites del General. Per no ser prolixes, ens centrem en les relatives a tres obres prou cèlebres —sens perjudici de tractar-ne altres colateralment—: a) el *Cerimonial de Corts* de l'advocat barceloní Miquel Sarrovira, elaborat amb precipitació per a les sessions de Corts del juny-juliol del 1599; b) la segona compilació impresa de dret català, produïda entre 1588-89 i distribuïda del cert als assistents habilitats a les mateixes Corts del 1599; c) el primer volum de les *Decisiones aureae* de don Lluís de Peguera, confegit a partir de resolucions de la Reial Audiència de Catalunya i editat l'any 1605. Es tracta d'obres de naturalesa prou diferent, significatives de tres dels gèneres que el món del dret generava a la Catalunya i a l'Europa moderna: l'objectivació d'usos i costums —parlamentaris en el cas que ens ocupa—, la recoll-lecció sistematitzada de normes generals i particulars —usatges, legislació i actes de Corts i privilegis regis, al Principat— i l'anàlisi doctrinal, dins el marc legal, de la jurisprudència de les més altes instàncies judicials. Ja anticipem que per a cap de les obres seleccionades no aconseguirem el nivell de precisió amb què s'ha pogut reconstruir el procés de producció per part de Claudi Bornat *junior* de la compilació de constitucions provincials tarraconenses del 1557 (Madurell 1966 *passim* i 1973: 44-48). Allí es tingueren a mà dos contractes de 21 de juny de 1556 i de 12 d'agost de 1557 on uns comissaris editors extremadament escrupulosos programaren i supervisaren tots els detalls de l'operació. És així com avui coneixem que el tiratge fou exactament de tres mil sis exemplars, sabem les remuneracions exactes finals, el ritme de l'enquadernació, els mecanismes de venda al públic, etc.

El present text focalitza l'atenció en l'impuls o promoció institucional dels processos editorials i en l'abast de la distribució. Tenim el desig que complementi treballs sobre impressors barcelonins gairebé coetanis amb interessos prou consolidats en el món del llibre jurídic i els opuscles polítics —per exemple els Matevat, a l'empara del Consell de Cent, als anys 1631-1644 (Pizarro 2003)— o els estudis sobre biblioteques de centenars de juriconsults catalans fets a partir d'inventaris *post mortem*, que, des d'una perspectiva sia quantitativa sia analítica, han mesurat l'abast del fenomen lector a la Catalunya moderna, mostrat la impressionant penetració que hi tingueren els elements romanocànònics i el diàleg que hi establiren amb els drets propis, o la llunyania del dret castellà, completament aliè al nostre espai polític —no així l'esplendorosa literatura castellana!— (Peña 1995 i 1996, Espino 2003).

A les acaballes del Cinc-cents i a principi del Sis-cents, un ús oportú de la impremta per part dels estaments i la Diputació del General —agents essencials en l'actualització i el control de l'observança del dret del país (Ferro 1987: 185-288)— podria reportar almenys tres efectes: un increment de la seguretat jurídica, un nivell superior de qualitat de la discussió sobre la cosa pública —ho hem vist amb la demanda i la circulació d'impresos als braços i a les comissions de

les Corts frustrades de 1626-32 (Capdeferro 2008)— i, finalment, si s'esqueia, una mobilització política de la societat. A la Diputació aragonesa no se li escaparia en absolut tot aquest potencial (Pedraza 2004). És més, l'explotaria no sols en el vessant jurídic sinó també en la divulgació primerenca d'un relat històric oficial —a diferència de la seva homòloga catalana (Pizarro 2001). Fetes aquestes apreciacions generals, procedim a l'estudi de casos.

ELS TRES-CENTS VINT-I-TRES VOLUMS DEL CERIMONIAL DE CORTS DE MIQUEL SARROVIRA

Al principi de la Cort General de la Corona d'Aragó de 1585, Miquel Sarrovira, advocat i síndic de Barcelona, fou comissionat pels tres braços catalans, juntament amb l'abat Paulo Pla i amb el noble don Plegamans de Marimon, per redactar —i, així, objectivar— els usos parlamentaris del Principat (Serra 2001: 75-76). Sense una tasca del gènere, i si els reis de la casa d'Àustria continuaven espaiant les convocatòries dels estaments, resultaria cada vegada més difícil trobar gent que en conegués la significació i els mecanismes bàsics. A la pràctica, l'encàrrec no generà una dinàmica de treball col·lectiva — i individual tampoc, almenys de forma imminent. Com a molt, potser provocà que els tres designats repassessin plegats alguns processos de Corts antigues i hi localitzessin informacions d'interès futur. Fou catorze anys més tard, el 1599, quan el flamant Felip II (III) s'apressava a convocar unes Corts als catalans amb calculada improvització (Torràs Ribé 1998: 141 i s.), que Sarrovira es posà mans a l'obra. Paulo Pla, traspasat, naturalment no estigué en disposició d'acompanyar-lo, i Marimon al·legà tenir moltes ocupacions. Versemblantment fou en qüestió de molt poques setmanes que Sarrovira, esperonat sobretot pels diputats, redactà el seu opuscle titulat *Cerimonial de Corts* i tancà la selecció dels nombrosos documents que s'hi havien d'inventariar. I es cuidà prou d'aixecar acta de la seva responsabilitat exclusiva sobre l'obra: en un parell de mencions fetes amb falsa modèstia de què aquesta seria superior a les seves capacitats (Sarrovira 1599: dedicatòria al rei o fol. 24v) i, naturalment, també en la portada.

Partint de la base que la convocatòria règia de l'assemblea no fou formalitzada fins al 25 de maig, només una setmana abans del solí d'obertura, que tindria lloc el 2 de juny: què certifica que el tractadet fou confegit precipitadament —com tantes altres coses relacionades amb les Corts de 1599 (Capdeferro 2003a: 113 o 117)—? Concloentment, la data de 29 de juny —quan l'assemblea acabava la seva quarta i penúltima setmana— en què el síndic de la vila de Cervera reaccionaria a una dada continguda al llibre que l'afectava de forma directa i greu: el lloc que se li assignava en el sí del braç reial, no pas rera

l'homòleg de Vic, com estimava just, sinó rera els de Balaguer i Manresa, respecte els quals els segarrencs s'havien considerat més preeminents històricament —i controvertida (Capdeferro 2008: notes 65 i 66). Amb els ordres de precedència no es podien admetre vacil·lacions, menys encara en una obra sense precedents —valgui la redundància— com la de Sarrovira, de la qual s'ignoraven els efectes jurídics potencials². Així, no es pot dubtar del moment de formalització de la protesta cerverina com a eina per fixar amb tota fiabilitat l'aparició pública, sense llicències —cosa significativa—, del *Cerimonial de Corts*.

Un dia i mig després d'exterioritzar-se l'enuig del síndic de Cervera, Miquel Sarrovira demanà als tres braços una remuneració pels seus grans (*sic*) esforços —literalment, «molts estudis y diligènties»—, la qual cosa suposaria «dar-li ànimo y camí se emplee en altres semblants y majors coses en servey de sa magestad y benefici de aquest Principat»³. També sol·licità que fossin pagats l'impressor, Sebastià de Cormellas major (Delgado 1996: I, 157-160), i el llibreter-enquadernador. Els estaments de Catalunya acordaren que si el jurista barceloní podia demostrar que el pes de la responsabilitat en la preparació del *Cerimonial de Corts* havia recaigut exclusivament en ell, llur institució delegada —si bé cada dia menys dòcil (Capdeferro 2003b)—, la Diputació del General, el remuneraria. Concloses les Corts, en el quadre d'un ràpid procés jurisdiccional, l'advocat convencé de la justícia de la seva pretensió els assessors ordinaris i el fisc de la dita Diputació⁴. Aquests decretaren que els diputats estaven obligats a satisfer els treballs de Sarrovira i del llibreter oficial de la Diputació Jeroni Genovès —de Cormellas no se'n parlà més⁵—, però no fixaren cap xifra. Fou el consistori qui decidí que Sarrovira rebés vint-i-sis lliures barceloneses i el llibreter vint-i-quatre —a raó de divuit diners per cadascun dels tres-cents vint-i-tres volums relligats⁶. A qui trobi escàs el pagament li recordarem que el *Cerimonial de Corts* no depassa els vint-i-cinc fulls in 4°

² ACA, Generalitat (Gen.), N-1044 (procés del braç reial), fol. 279r-v (29.VI.1599): la protesta de Cervera exigia que «se declare que aquell libre [de Sarrovira] no fase ni pugue per ningun temps fer preiudici ni-s puga al·legar ni tràurer en conseqüència per dites ciutats [de Balaguer i Manresa] ni altres en rahó de precedència contra la dita vila de Cervera».

³ Al braç eclesiàstic, on aquest tipus de tràmits solien iniciar el seu camí (Bringué et alii 2003: 779) la suplicació es presentà el 1.VII.1599 (ACA, Gen., N-1049, fol. 233). Al braç reial, el final de trajecte, no hi arribà fins al 7.VII.1599 a la tarda, és a dir, a dotze hores de la clausura del procés (ACA, Gen., N-1045, fol. 436v-437r).

⁴ Sobre la Diputació del General com a tribunal i el rol que hi jugaven els seus juristes, Capdeferro 1999. Malauradament, no es conserven les conclusions jurisdiccionals de finals del segle XVI i dels primers anys del XVII. Però sabem que el procés tingué lloc pel document citat en la nota 6.

⁵ Ni als registres de deliberacions ni als de cauteles no hem trobat rastre de cap relació contractual o els seus efectes vinculats al *Cerimonial de Corts* entre la Diputació i Cormellas.

⁶ ACA, Gen., N-165, fol. 52v-53r (7.XII.1599).

amb caràcters de gran tamany, és a dir, que a l'autor la seva creació li sortí a lliura per full. I, si encara cal, el tranquil·litzarem amb una revisió a l'alça de la remuneració fins a assolir les quaranta lliures que tingué lloc a principi del 1602, segurament arran d'una petició de l'interessat⁷.

Per a qui devien servir els tres-cents vint-i-tres volums aprofitables i enquadernats —de la impremta en devien sortir altres exemplars, però sense la qualitat necessària per ser distribuïts oficialment—? És obvi que no n'hi hauria prou per a tots els assistents habilitats a les Corts catalanes —val a dir que enlloc estava previst ni disposat que se'ls n'hagués de lliurar un exemplar per hom. Per la qual cosa moltes persones, tant físiques com jurídiques —representades per procurador—, veurien frustrada llur expectativa de tenir una brúixola que els permetés conèixer el nord de l'assemblea política a què el rei les convocaria qui sap quants anys més tard. Seria el cas dels dos síndics de Girona a les sessions de Corts del 1626, en la densa correspondència dels quals no es mencionaria mai el *Cerimonial* de Sarrovira. I a fe que els hauria estat d'utilitat: a Lleida, on passarien l'hivern esperant infructuosament Felip III (IV), haurien d'aplicar-se a analitzar processos de les reunions precedents —ells rai, farien sort d'accedir al fons documental del seu conciudadà, el preeminent oficial regi Salvador Fontanet. I el profit de tal estudi els conduiria a proposar als seus edils i mandants l'encomanar còpies dels processos familiars del braç reial sencers per a la ciutat⁸— altrament, la formalització de qualssevol protesta, emparament o dissentiment comportava maldecaps, consultes als advocats i un risc de distorsions i manipulacions per part de rivals polítics.

També seria durant llur estada lleidatana el gener i febrer del 1626 que el síndic de Vic Pere Vicenç Saiz i el supernumerari Francesc Serrahima tindrien notícia per primer cop del *Cerimonial de Corts*⁹. Admirats del descobriment,

⁷ ACA, Gen., N-166, fol. 515r (1.II.1602).

⁸ Arxiu Municipal de Girona (AMGI), Capítols de Cort, lligall 2, *Liber Curiarum* de 1626, fol. [24]v-[25]r, carta de 27.I.1626 de Pau Escura, subscripta per Llorenç Font, als jurats gironins i als seus adjunts de Corts: «Vuy és llàstima que apenas hi ha quatre personas que sàpien lo orde y estil de la celebratió de Corts, que jo Pau Escura per fer-me'n capàs vaig cada die dos voltas a casa lo regent Fontanet sols per mirar dits processos, y tinch ja mirats los dels anys 1542, 1547, 1552, y miraria de molt bona gana dels anys 1562 (*sic*: 1563-64), 1585 y 1590 (*sic*: 1599) que no-s troban en lo arxiu del rey ni los té dit regent. (...) Convindria molt que en lo arxiu de aqueixa ciutat se trobàs en ocasió de Corts un procés de aquelles perquè mirant-lo los síndichs ans de partir esterian enterats del que-s fa en Corts». S'insistiria en tal petició *ibidem*, fol. [26]r, carta de 1.II.1626. Vegeu un altre exemple de síndic desorientat l'any 1626 per l'absència de processos de Corts precedents Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Fons de Cervera (FC), vol. 15 (CR), carta de 17.I.1626 de Joan Fuster.

⁹ Arxiu Municipal de Vic (AMVI), vol. 10/7.41 de correspondència rebuda (CR), carta de 11.II.1626: «[Tal] declaratió havem vista en un ceremonial de dites Corts de l'any 1585 estamat fet per Sarrovira, y ne enviarem còpia junt ab esta si la podem haver».

prometrien buscar-ne i trametre'n un exemplar als seus principals —visiblement no ho podrien complir—. Tal reacció, venint de part d'un jurisconsult i d'un notari solvents, corroboraria que l'opuscle de Sarrovira no només havia quedat curt de tiratge sinó també de ressó i projecció?

Una ullada atenta al contingut del text permet sostenir que no. Si hi hagués hagut més marge de temps certament se n'haurien distribuït més exemplars, però no era pas una gran difusió el que es perseguia per al *Cerimonial de Corts*. Altrament: a) l'obra havia estat concebuda per a homes de perfil més tècnic que treballaven per als estaments —advocats, notaris i síndics de major relleu i formació—; més particularment encara, per als assessors, escrivans i representants del municipi barceloní, que, essent com era cap del braç reial, en custodiava els processos familiars; pensem que sense el procés de 1585 en una mà, de poc serviria tenir en l'altra el Sarrovira, un directori documental al cap i a la fi; b) en una dimensió més política, el *Cerimonial* no ocultaria gens —ans el contrari— la seva vocació de recordar a la monarquia la naturalesa limitada del seu poder a Catalunya, conceptualment i en concret quan es celebraven Corts; així, des de la mateixa portada s'incidiria en la conveniència de què el rei conegués l'origen, significació i utilitat de la reunió dels estaments «per lo bon govern, pau y utilitat del Principat»; o en l'inici mateix de la dedicatòria a Felip II (III) se li representaria un poble català que, capitanejat per Barcelona, s'hauria alliberat autònomament dels musulmans —una imatge forjada el 1588 que s'empraria des de la dècada de 1620 per legitimar la teoria de la monarquia electiva a casa nostra (Villanueva 2004: 53 i s., 95 i s.).

En definitiva, el *Cerimonial de Corts* serviria com a guia informativa i, sobretot, com a referent de la posició i els límits de la corona davant dels braços en una institució cabdal per al manteniment i la progressió de l'amenaçat pactisme polític. Des d'aquesta perspectiva, és inevitable apreciar la redacció de la *Practica, forma y estil, de celebrar Corts Generals en Cathalunya* sota una llum molt més política i menys preocupada per l'objectivació dels usos parlamentaris a Catalunya (Montagut 1998). Lluís de Peguera, del Reial Consell i Reial Audiència, confegiria l'obra com a rèplica a partir de les seves experiències en les assemblees de 1585 i 1599. La mort li sobrevindria sense veure-la editada: la *Practica* romandria inèdita fins a les portes de les sessions de Corts de 1626. I, significativament, un i altre opuscles serien reimpresos el 1701, coincidint amb les Corts que Felip IV (V) celebraria als catalans abans de la Guerra de Successió. Representarien dues formes diverses de concebre el poder en les institucions i en la societat que es contraposarien poc després en els escenaris bèl·lics.

LA DIFUSIÓ OFICIAL DE LA COMPILACIÓ DE 1588/89 ENTRE ELS ASSISTENTS HABILITATS A LES CORTS DE 1599

Avui en dia són ben conegudes les iniciatives legislatives de les Corts de 1552 i 1563-64 perquè Catalunya disposés d'una segona compilació impresa del seu dret, amb una sistemàtica renovada. Una obra que faria incrementar la seguretat jurídica en recollir i ordenar *ratione materiae* els preceptes ja inclosos en la seva predecessora de 1495 i l'abundant normativa general i també particular dictada des d'aleshores, àdhuc l'esmenada i la derogada —en un tercer volum *ad hoc*. Malauradament, vicissituds prosaïques i difícils de justificar impedirien que l'esforç tècnic dels compiladors rebés l'aprovació règia a Madrid i es materialitzés definitivament. El capítol de Cort 24 de les Corts de Montsó-Binèfar de 1585 maldaria per desencallar la situació, aquesta vegada exitosament. Així, amb l'impuls de la Diputació del General, sis jurisconsults confegeïrien els tres volums de la compilació sobre la qual acabarien treballant els grans magistrats i advocats catalans de l'edat moderna els Càncer, Oliba, Fontanella i demés del segle XVII.

Sobre l'estructura i el contingut de l'obra i la seva posició en l'escenari europeu comptem amb estudis completíssims (Bajet 1998 i 1999). Ens és permès, doncs, desviar l'atenció sobre qüestions relatives a la periodització dels diferents treballs compilatoris i llur remuneració, la retribució dels artífexs de les dues còpies manuscrites oficials de la compilació o el format de l'empresa per editar-la: a) sobre el primer aspecte, volem remarcar que s'escolaria un any sencer entre la recepció oficial de la normativa aprovada a les Corts de 1585 (26 d'abril del 1586) i un pagament parcial que certificaria l'endegament seriós dels treballs per part dels compiladors i l'escrivà major de la Diputació (30 d'abril del 1587); la part restant de llurs remuneracions, fins assolir les quatre-centes vuitanta lliures per hom, s'autoritzaria set mesos i mig més tard (el 18 de desembre), cosa que ens permet apuntar la data *ad quem* del procés intel·lectual¹⁰; b) la lentitud en la còpia del manuscrit de la compilació que es dipositaria a l'arxiu reial i la del que custodiaria el General s'infereix de múltiples cauteles¹¹ i es veu confirmada pel número 1592 que figura al tall de l'exemplar que ens ha pervingut, a l'Arxiu Diocesà de Barcelona —versemblantment el del General (Bajet 1999: 658-659)—; c) sobre el format de l'empresa editorial, no sabem del cert el motiu pel qual els diputats i els oïdors

¹⁰ ACA, Gen., N-150, fol. 463v i 766v-768r. N-151, fol. 154r-v.

¹¹ ACA, Gen., N-563, hi ha cauteles de l'escrivent Pau Moet als fol. 61r-v (27.VI.1588), 80r-v (30.VIII.1588), 123v-124r (5.VII.1589), 233v (19.XII.1589) o 246v-247r (15.V.1590), i de Joan Domènec als fol. 66v-67r (21.VII.1588) o 79r-v (10.IX.1588).

del General estipularen el mateix dia i amb la mateixa persona —el donzell i jurista gironí Joan Cella de Tafurer— dos tractes tan diferents per a la publicació de la compilació esmentada i del quadern amb els capítols del redreç del General aprovats el mateix 1585¹²; la primera es faria a risc i profit totals del cessionari exclusiu, aminorats —o multiplicats?— per un preu taxat a sis lliures, que anys més tard molts titllarien d'abusiu; el segon, en canvi, se li adjudicaria a càrrec i a possible benefici del General, com a mer mandat de gestió per compte aliè. Potser per l'extrema celeritat que se li exigia, en un moment amb prou demanda de serveis editorials?

En la deliberació perquè es publicués la compilació de 1588/89, els diputats justificarien l'elecció de Joan Cella com a agent editor pel coneixement que havia adquirit de l'obra mentre la confegia col·legiadament¹³ —«acerca de la qual estampa [Cella] està molt previst, previngut e instruït»— i «per moltes altres justes causes l'ànimo de ses senyories movents», una clàusula que avui jutjaríem poc oportuna en l'adjudicació d'un encàrrec públic. Les condicions de qualitat que se li imposarien al cessionari serien igualment inconcretes —«ab deguda correctió, compliment y perfectió». I resultarien directament sospitoses tant la taxació dels llibres resultants de la futura impressió abans de conèixer-se'n el manuscrit com el mecanisme seguit per a tal taxació i el fet mateix d'explicitar-lo— «tenint (...) consideratió y respecte a la taxa de les constitutions de les Corts passades estampades ab volum particular de quiscuna Cort, y no per orde de compilatió». Per acabar-ho d'arrodonir, l'exclusivitat decennial per a la impressió i venda dels volums no correria a partir de la data de concessió de la llicència sinó de l'aparició de l'obra al mercat. És lícit creure que sense aquests pactes avantatjosos la Diputació no hauria trobat qui assumís un encàrrec de tanta envergadura.

El cas és que a les acaballes del segle XVI la Diputació catalana continuava complint eficaçment amb la seva missió de promoure el coneixement del dret del país¹⁴. I ho feia dins uns paràmetres equiparables als de la institució anàloga d'Aragó (Pedraza 2004), i alhora diversos —els que més interessien, en

¹² ACA, Gen., N-151, fol. 116r-117r (10.XI.1587). La deliberació relativa a la compilació seria impresa en el revers de la portada del seu primer volum, i ha estat transcrita per Montagut 1995: 133-134.

¹³ Nota: Cella no sols participà en la comissió de compiladors erigida a resultes de la Cort General de 1585 ans també en la que seguí les Corts de 1563-64, els treballs de la qual es veieren frustrats.

¹⁴ Volem recordar que a principis de la centúria, tal coneixement havia estat fomentat pels braços amb iniciatives de gran interès —però no reeixides— com la d'editar en tiratges de tres-cents exemplars les obres dels principals juriconsults catalans dels temps anteriors (Madurell i Rubió 1955: 609-611). I cal advertir que l'emperador Carles no havia tingut ben clar que li fos aliena la gestió de les edicions de quaderns de Corts (es demostra per als anys 1519 i 1529 a Madurell i Rubió 1955: 608-609, 611-612 i Madurell 1964: 116)

qualsevulla comparació: a) seguia donant entrada a diferents agents promotors i impressors en els processos editorials (Bajet 2005: 555-558), en comptes de concentrar les adjudicacions a un únic taller —en el cas aragonès, el dels Portonariis des de 1577, convidat a instal·lar-se a Saragossa—; b) deixava molt major marge de maniobra als editors en qüestions de material, personal, qualitat, compaginació i estil.

L'impressor Hubert Gotard (Madurell 1972) assumiria l'estampació dels tres volums de la compilació entre 1588 i 1589 —tasca mereixedora d'una etiqueta més digna que «[produiria] alguna de les publicacions oficials de rigor» (Llanas 2002: 200) o que un pregon silenci (Delgado 1996: I, 292-294). En morir, dos anys més tard, no li'n quedava a les mans ni un sol exemplar¹⁵. De moment, ignorem on haurien anat a parar. Haurien romàs en poder de Joan Cella, el gestor de l'edició? Haurien estat traspassats a la Diputació del General? O repartits als membres dels tres estaments presents a la conclusió de les Corts de 1585¹⁶? Existí un projecte sòlid d'executar tal distribució oficial¹⁷, la legitimitat i la viabilitat del qual seria versemblantment discutida¹⁸. També en seria controvertida l'oportunitat arran de les discrepàncies sobre alguns continguts de l'obra necessitats de comprovació. I l'epidèmia de pesta que es propagaria a Catalunya a partir de l'estiu del 1589 (Betrán 1996: 193 i s.) acabaria de complicar les coses, puix el consistori de diputats i oïdors de comptes i la divuitena competent sobre l'afer patirien desercions —els seus integrants s'anirien refugiant en poblacions més salubres—. En tal conjuntura d'èxode, el 21 de juliol de 1589 s'adoptaria d'urgència la resolució provisional de pagar cinc-centes lliures a Joan Cella a compte dels exemplars que suposadament havia de distribuir i se li ordenaria blocar-los tots, els de difusió oficial i els venals. Què passaria quan, superada l'alarma per la malaltia infecciosa, el 26 de març de 1590 la Diputació reprengués Barcelona com a seu de treball, després de quatre mesos a Vic (Dieteris, vol. III: 260-262)? Durant el que quedaria de trienni no es reactivaria el programa avortat, i de moment res no ens permet apuntar que les coses canviessin fins al final de la dècada. Llavors sí, amb l'aval exprés dels estaments.

¹⁵ Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), 598/21 (inventari post mortem de 7.III.1590), localitzat a partir de Madurell 1972.

¹⁶ Pérez Latre 2001: 368 es refereix a tal distribució com a cosa certa esdevinguda durant la primavera del 1589, però sense referències arxivístiques específiques. En cas d'existir, aquestes quedarien neutralitzades per la deliberació que presentem tot seguit.

¹⁷ Les línies que venen a continuació s'han elaborat a partir de ACA, Gen., N-153, fol. 1156v-1157v —atenció! amb els fol. 1184-1211 intercal·lats— (21.VII.1589), que transcrivim en apèndix per ser un document de gran transcendència.

¹⁸ Nota: la deliberació de la Diputació de 10.XI.1587 a la qual el 21.VII.1589 s'atribuiria el mandat de repartir un exemplar de la compilació a cada membre dels estaments present en la conclusió de les Corts de 1585 no parlava de tal cosa; contenia estrictament una comissió general a Joan Cella per vendre els volums.

La constitució 58, la darrera de les aprovades a les Corts de Barcelona de 1599¹⁹, carregaria els diputats i oïdors de comptes amb tres deures: a) fer imprimir dins uns terminis peremptoris el bagatge normatiu emanat de l'assemblea, quelcom plenament consolidat per l'ús; b) donar un volum de tal publicació a totes i cadascuna de les persones dels tres braços que haurien assistit a les Corts; c) —el que més ens interessa— a les mateixes persones també se'ls hauria de lliurar un exemplar de la resta de constitucions catalanes estampades, *ergo* de la compilació de 1588/89²⁰.

Aquesta operació alhora editorial i de distribució s'executaria amb un important retard —més de quatre anys després de la conclusió de les Corts. Això es deuria a les discrepàncies sorgides fonamentalment sobre cinc dels capítols de Cort que la monarquia pretenia s'hi havien aprovat, cosa que negaven els representants dels estaments catalans (Belenguer 1996: XXIX-XXXIII); unes discrepàncies que pujarien de to fins al punt de comportar la detenció dels dos dirigents militars de la Diputació durant quatre mesos —el 2 de març al 6 de juliol de 1602— i no es tancarien fins al 18 de març del 1603, amb un acord transaccional mig satisfactori per a tothom²¹. El trienni de 1599, arran d'aquest conflicte polític i la consegüent demora de les publicacions oficials, coneixeria despeses molt superiors a les habituals en concepte d'escrivania —per abundants còpies manuscrites del nou redreç i les noves constitucions i capítols de Cort, que havien entrat en vigor malgrat ser controvertits²².

El quadern de les constitucions i capítols de Cort de 1599 veuria la llum al taller dels impressors associats Graells i Dòtil (Delgado 1996: I, 195-196 i 296-

¹⁹ CYADC (1704) I, 1, 54, 4: «Perquè aprofitaria poc fer noves lleys, y constitutions si no se posaven en observança y tinguessen executió. Per-ço statuim y ordenam, ab loatió y approbatíó de la present Cort, que tres mesos immediadament següents aprés que les presents constitutions seran decretades per nos y lliurades als diputats y oïdors de comptes, tingan obligatió dits diputats y oïdors fer-les estampar y posar en la forma ordinària sots pena de pèrder los salaris de sos officis tot lo temps que passat dit termini tardaran <h>a fer-ho, y que axí de les presents constitutions estampades, com de totes les altres, ne hajan de donar un volum a cada persona dels tres staments que haurà assistit en les presents Corts.»

²⁰ La síntesi que precedeix la constitució 58/1599 en el quadern 'Constitucions de 1599' només refereix la primera estipulació del precepte: «Deputats y oïdors tenen obligatió de fer stampar les presents constitutions tres mesos immediatament següents aprés seran decretades y lliurades». Sovint són incompletes, les síntesis dels textos legals en tal quadern imprès. Les persones a qui els diputats les encarregaren, que perceberen un sou prou estimulant —ACA, Gen., N-167, fol. 217v-218r (13.IX.1603)—, no ens haurien de portar a equívocs.

²¹ La data de tal concòrdia la coneixem indirectament per una certificació del que en fou escrivà, Gabriel Olzina: ACA, Gen., N-167, fol. 213v-214r (5.IX.1603).

²² ACA, Gen., V. G., capsa 25 (visita de 1602-03), camisa 60, fol. 3385r-v, capites 25-28 (escrit de defensa de l'escrivà major, 21.I.1603). Notem que hi hauria un material que la Diputació no hauria vacil·lat a imprimir, molt legítimament, però no menys indicativament: el feix de dotze capítols del nou redreç de més rellevància per a les activitats fiscals de la institució i els seus arrendataris —ACA, Gen., N-165, fol. 200r (30.VI.1600).

297, Llanas 2002: 271-272) amb un tiratge de mil cinc-cents exemplars. L'impulsaria el llibreter oficial de la Diputació Jeroni Genovès sobre la base d'una deliberació de 18 d'abril del 1603²³. Els diputats el presentarien com el millor postor que haurien localitzat. L'lur explicitació de què la seva oferta comportaria un gran estalvi al General —havia pressupostat els seus serveis, incloent el paper, la premsa i la correcció i puntuació dels textos, a trenta-un sous per raima impresa— inspira poca confiança. El procés editorial complet duraria quatre mesos i escaig, a tenor de diverses remuneracions de 13 de setembre a correctors i revisors addicionals de les galerades del llibre²⁴ —la conflictivitat reiterada entorn de preceptes havia persuadit la Diputació de la necessitat de tenir més cura dels volums que promouria?

Podem considerar aquest 13 de setembre de 1603 la data *a quo* versemblant del procés de distribució a tots els membres dels estaments habilitats a les Corts de 1599 del quadern de constitucions i capítols de Cort que haurien concebut, i també dels tres volums —habitualment enquadrats en un sol tom— de la compilació de 1588/89²⁵. Del repartiment d'aquests darrers, n'hem pogut identificar uns quants elements²⁶: a) un sol comissari, el ja reiterat llibreter oficial de la Diputació Jeroni Genovès; b) tres pagaments que podem presumir associats a tres etapes: gener, juny i setembre/novembre del 1604; c) l'envergadura global de l'operació seria de cinc-cents trenta set exemplars per als integrants dels braços de la Cort General del 1599, als quals caldria afegir-ne onze de tramesos a la cort del rei, cinc lliurats al visitador dels oficials regis, regent

²³ ACA, Gen., N-167, fol. 131v: «Hierònim Genovès ha promès imprimir les constitucions de Catalunya fetes en l'any 1599 per preu de trenta-un sous la rayma, posant-hy lo paper y stampa y prenent a son càrrech la correctió y apuntutació d'elles, y que no se ha trobat altre official qui per mancho en prengué dita impressió, y que donant-ho al preu susdit és stalviar molt al General, considerat lo que en altres impressions se acostumave de pagar, [els diputats, avalats pels oïdors,] delliberen que sia donada la còpia de dites constitucions a dit Genovès per a què encontinent pose mà en dita impressió y que cada-l-dia haye de fer-ne un full, y fer-ne al dit preu que vindran ésser mil y sinch-cents volums».

²⁴ *Ibidem*, fol. 217v-218v. Transcrivim la darrera de les deliberacions, la més castissa i gràfica de l'obsessió dels diputats per evitar errades en el quadern de 1599: «Attenent que per lo apuntar y corregir la stampa que anàs sens faltas de paraulas y puntuació, que-s manà a Martí Anglada, stamper, sens tenir-hy obligatió, sinó per haver-lo-[h]y manat y advertit convenia los qui las miraven y comprovaven, ha pres molts treballs de nit y de dia, portant les proves una y moltes voltes als comprovadors fins estava a gust d'ells, [els diputats, avalats pels oïdors,] delliberen que per los bons serveys y diligèncias li sien donades y pagades (...) deu lliures barceloneses de pecúnies del General.»

²⁵ Notem que al segle XVI, a diferència d'avui, el terme volum designava una unitat intel·lectual de les obres i tom una de física.

²⁶ ACA, Gen., N-168, deliberacions de 26.I.1604, 4.VI.1604 i 27.XI.1604; V. G., caps 31, camisa 96, querella 36, caput 14 de l'articulat d'acusació (7.XI.1605) i capites 51-53 del de defensa (10.III.1606), declaracions testificals, etc.

Diego Clavero, i als seus juristes, un a la ciutat de Barcelona i un al braç militar; a tenor del ritme de facturació, podem deduir que dues onzenes parts de la distribució s'haurien fet efectives en la primera de les tres etapes indicades, dues onzenes parts més en la segona i sis onzenes parts en la darrera —no podem esbrinar-ho de l'onzena restant perquè es féu amb llibres que Jeroni Genovès ja tenia en dipòsit de la Diputació i, per tant, mai fou rescabalat de llur valor; d) com que cada exemplar de la compilació de 1588/89 estava taxat oficialment en sis lliures, l'operació de distribució que ens ocupa ascendí a tres mil divuit lliures —a les quals caldria sumar-ne tres-centes dotze corresponents a l'estoc institucional ja confiat al llibreter.

Finalitzat el trienni de 1602, en el procés fiscalitzador iniciat l'agost del 1605 s'acusaria els diputats i els oïdors sortints de no haver procurat el millor tracte possible per a la Diputació —i, per tant, el major benefici públic— a l'hora de negociar el proveïment de volums de la compilació de 1588/89 que acabem de detallar: segons el fisc, podrien haver repartit joc entre diferents comerciants del món del llibre en comptes de concentrar tot el negoci en una sola persona, l'estoc de volums de la qual no era suficient per justificar tal exclusivitat. Arran de tal denúncia i de la investigació consegüent, sortirien a la llum diverses coses: a) l'existència a Barcelona d'un sector de llibreters ben tractat per la Diputació —amb Jeroni Genovès, el llibreter oficial de la institució, i Miquel Manescal— i un altre de poc o gens relacionat amb el govern provincial —Joan Simon, Llorenç Rossell, Gabriel Lloveras...—; b) la compra de més de set-cents exemplars de la compilació de 1588/89 que els dits Manescal i Genovès havien fet a Joan Cella i Tafurer en algun moment passat —seria la fracció d'edició que no s'hauria col·locat i venut? o el tiratge sencer, blocat per la deliberació de 21 de juliol de 1589?—; els demés llibreters de Barcelona plegats no n'haurien pogut reunir més de dotze exemplars; c) el manifest excés de la taxació a sis lliures de la tal compilació feta per la Diputació el 10 de novembre de 1587 —els testimonis evidenciarien que els tres volums relligats tindrien un valor real de cinquanta reals, és a dir tres lliures; d) l'hàbil actuació de la Diputació en orientar l'execució de la constitució 58/1599 cap a l'alliberament d'estocs que els seus llibreters més fidels havien rebut de l'editor, més o menys voluntàriament —és legítim sospitar que Jeroni Genovès assumís certs sacrificis per accedir al lucratiu càrrec de llibreter del General el 22 de gener de 1590²⁷.

En descàrrec seu, els antics dirigents del consistori esgrimiren dos arguments tant raonables com aquests: a) la condició de deutor del General sobrevinguda per herència a Jeroni Genovès, que havia fet avantatjosos els tractes amb ell per via compensatòria; b) l'exigència moral de què les institucions ser-

²⁷ ACA, Gen., N-153, fol. 1214v-1215r.

vessin els preus que elles mateixes haurien taxat, sumada al pressupòsit vicíus que els dirigents no havien de malbaratar el temps negociant menuderies: «Ab la compra que féu la Diputació de Genovès negocià molt bé la Diputació, per ço que dit Genovès devia com <h>a hereu de Jaume Bosch y la Diputació se ha retintut lo preu de les constitutions en paga de dit dèbit, de manera que se n'ha trets poch dinés de bolsa, y los diputats no han de fer offici de regatons ni han de comprar les coses doblat manco preu [*i. e.* a meitat de preu] del que les venen y han taxades perquè seria usura manifesta y no y ha preu més just que és lo de la tatxa, del qual no-s pot excedir ni minuyr en consiència si no és en cosa mòdica»²⁸.

Després de recordar públicament l'exhaustivitat, la participació, l'exemplaritat i la millora de l'autogestió que comportaven els processos fiscalitzadors de la Diputació —malgrat el dèficit d'eficàcia de les seves resolucions (Capdeferro 2007)—, ens preguntem: com pot ser que es forgés un enrenou de tal magnitud per a quelcom de relativa poca transcendència en un govern trienal de l'antiga Generalitat? Molt senzill. Nombrosos membres dels estaments en les Corts de 1599 s'haurien desfet de l'exemplar de la compilació que Jeroni Genovès els hauria fet arribar, amb la qual cosa la magna obra s'hauria desvalorat progressivament. I s'hauria vist com a intolerable el marge, cada cop més desproporcionat, entre preu taxat —i guanyat pels proveïdors oficials— i preu de mercat real —i que segurament hauria passat a ser inferior a les tres lliures del preu de cost—: «Si les constitusions se fossen agudes de estampar de nou [h]agueren costat molt més, y se són donades les que lo General tenia fetes, que eren setanta o vuitanta volums, y les altres que faltaren se trobaren en poder de llibreters y se són comprades al preu que estaven taxades per lo General y al preu que lo General les venia abans, y si després han valgut mancho és estat per la multitut que se n'[h]an donat y los que les prenen les venien per no saber què fer-se'n (...) [y] los deputats no [h]an de fer offici de marxants»²⁹.

Del procés global ens doldria que se'n retinguessin només els aspectes anecdòtics i el joc d'interessos particulars. I és que el missatge de fons és d'una extraordinària importància: la superació d'incidències múltiples i variades per procurar la volguda difusió oficial del dret del país, particularment per fer-lo arribar a les mans dels que haguessin participat a la seva actualització; amb una implicació directíssima de la Diputació del General, procliu d'entrada a l'externalització dels serveis d'edició i distribució. La qual cosa no necessàriament desperteria l'interès recíproc de tots els destinataris envers les publicacions oficials.

²⁸ ACA, Gen., V. G., capsa 31, camisa 96, querella 36, caput 53 de l'articulat de defensa (10.III.1606).

²⁹ *Ibidem*, declaració testifical de 11.XII.1605 de l'antic oïdor de comptes militar Rafel Rubí i Coll sobre l'article 14 de l'escrit d'acusació.

ELS MIL CINC-CENTS EXEMPLARS DEL PRIMER VOLUM DE *DECISIONES AUREAE* DE LLUIS DE PEGUERA

El manresà Lluís de Peguera, que féu una destacable carrera professional al servei de la monarquia a Catalunya, ens llegà diverses obres de literatura jurídica (Montagut 1998). Entre aquestes assoliren especial celebritat els seus comentaris de jurisprudència de la Reial Audiència. El 1585 veié la llum un primer treball d'aquesta naturalesa, titulat *Liber quaestionum criminalium*, que aplegava cinquanta capítols de reflexions en matèria de dret penal i li reportà, donada la seva utilitat pública, una recompensa econòmica dels tres braços reunits a Montsó en Cort (Serra 2003: 340, 354 i 615). Vint anys més tard aparegué un primer volum de *Decisiones aureae (...)* *ex variis Sacri Regii Concilii Cathaloniae conclusionibus collectae* on es reproduïen les *quaestiones criminales* addicionades i s'incorporaven —fins a assolir els dos-cents capítols— moltes altres resolucions de dret penal i també civil comentades; millor diguem-ho al revés, Peguera feia públics arguments seus i d'altri entorn de temes que havien estat discutits davant la més alta jurisdicció règia del Principat, i els acompanyava de la sentència.

La publicació d'aital recull de jurisprudència comentada fou impresa per Jaume Margarit, que en morir Jaume Cendrat devers el 1589 s'havia fet càrrec del seu taller i de la seva vídua (Llanas 2002: 194-196 i 281-283). La Diputació del General patrocina l'edició. L'autor s'encarregaria prou d'aixecar-ne acta en els preàmbuls del llibre, tot remarcant que el suport econòmic dels diputats no responia a un acte de liberalitat sinó al compliment d'una obligació legal: «...cum in quodam Curiarum conventu huius Principatus lata lex esset, ut istius Senatus Regij decreta sumptu publico ederentur, vos muneri vestri memores eam adhibuistis curam hac in re perficienda, ut et debita sollicitudinis, et per soluti officij vestri laude iure optimo ornandi sitis.» (Peguera 1605: dedicatòria als diputats); «Accessit his meritis deputatorum huius Principatus summa in obeundo hoc munere alacritas, quod sibi per certam Curiarum legem impositum, mea opera et vigilijs proferre in lucem voluerunt.» (Peguera 1605: dedicatòria als magistrats de la Reial Audiència). El manresà s'estava referint a la constitució 3 de les Corts de 1542³⁰. Un precepte que obria massa incerteses si els diputats, en comptes de gestionar directament l'edició, la deixaven en mans alienes, estipulant ajuts i suports de diversa classe, en ares d'una millor qualitat, correcció i celeritat del producte final.

³⁰ CYADC (1588/89) I, 1, 33, 1: «Més statuim y ordenam que de las conclusiones fetas en la Règia Audiència y Consell Rey al sien fetas decisions segons l'orde que se ha donat per nostre loctinent general ab lo Rey al Consell, y aquellas sien estampadas a despesas del General, y de las conclusiones per avant faedoras sien per lo semblant fetas decisions de tres en tres anys y estampadas a despesas del General, y lo útil que de totas exirà sie del dit General».

El sufragi a què ens anem referint fou objecte d'una sorollosa controvèrsia en dues ocasions. N'hagueren de donar explicacions els diputats i els oïdors de comptes tant del trienni de 1602 com de 1605 en els processos de fiscalització de què foren respectivament objecte. Per quina raó?

Als diputats i oïdors del trienni de 1602 el fisc de la visita els acusà d'haver actuat amb massa generositat envers Peguera: a) li haurien rescabalat la despesa en concepte del paper que serviria per a la impressió del seu llibre, però a preu superior o igual al del paper de qualitat —d'importació, com el de Lió o de Gènova—, quan en realitat era de pitjors característiques, de Barcelona, de Girona o de Niça, i molt més econòmic; en total, Peguera hauria rebut nou-centes vint-i-tres lliures en concepte de set-centes seixanta raimes de paper³¹ per produir mil cinc-cents volums —és a dir, hauria cobrat a raó de vint-i-quatre sous la raima, després d'haver-la pagada presumiblement a raó de catorze o quinze sous—; b) li haurien pagat una remuneració notable, de tres-centes lliures, pel seu esforç intel·lectual³²; c) li haurien cedit tres-cents exemplars de l'obra, amb els quals ell hauria pogut cobrir —saturar, segons el fisc de la visita— el mercat català.

Segurament la capacitat d'absorció del dit mercat, si l'obra s'ho valia, era prou superior a la dita xifra de tres-cents exemplars —en el procés fiscalitzador els arguments es portaven sovint a l'extrem—; ara bé, sempre que el seu preu fos raonable; i, com veurem tot seguit, el temps s'encarregaria de demostrar, en forma d'estocs incòmodes, la limitació del públic de les *Decisiones* peguerianes al preu que s'ofertaven. Mentrestant, els consistorials del trienni de 1602 es veurien absolts dels càrrecs que se'ls imputaven³³. Les abundants proves testificals en contra de la seva gestió —sobre procedències, qualitats i costos del paper, d'un to prou categòric, fins i tot desagradable³⁴— quedarien neutralitzades per la força d'aquest argument: que la Diputació es proveïa de paper i el pagava a preus taxats, desvinculats de les oscil·lacions del mercat. Endemés, s'evidenciaria que els treballs de Peguera havien estat abundants i poc remunerats en comparació amb el que un advocat solia percebre per al·legacions jurídiques soltes³⁵. L'afer quedà tancat.

³¹ ACA, Gen., N-168, fol. 413r (28.IX.1604), fol. 507v-508r (19.III.1605), fol. 576r (17.V.1605) i fol. 610r (21.VI.1605).

³² *Ibidem*, fol. 648r-v (27.VII.1605).

³³ ACA, Gen., V. G., caps 33, sentència de 10.VI.1606.

³⁴ ACA, Gen., V. G., caps 31, camisa 96, en sa declaració testifical de 3.XII.1605 el botiguer de teles Jeroni Montserrat Llopart afirmaria no haver comerciat mai amb paper de Girona «per ser tan dolent». Així menyspreava al màxim la matèria primera presumiblement emprada per Peguera i s'abstenia d'indicar-ne el preu, tot alimenant la sospita que devia ser baixíssim.

³⁵ Sobre aquesta darrera qüestió i sobre un altre retret dirigit als diputats i oïdors del trienni de 1602 d'haver aprofitat l'avinentesa del primer volum de les *Decisiones* peguerianes per remunerar extraordinàriament els tres membres de l'equip jurídic regular de la Diputació amb el pretext de reconèixer —censurar?— el llibre en qüestió perquè no contingués res contrari a les prerrogatives del General, tenim en premsa un article, que indiquem com a Capdeferro 2009?

Tres anys més tard, en la visita començada l'agost del 1608, als diputats i oïdors se'ls acusaria d'haver estat negligents en relació a l'estoc de mil doscents exemplars del primer volum de *Decisiones aureae* que havien romàs a la casa del General³⁶. Ni els havien comercialitzat directament ni els havien venuts a algun llibreter barceloní que els posés al mercat. La defensa esgrimiria que s'havien intentat diversos tractes, però cap no havia fructificat perquè els diputats consideraven massa baixes les ofertes rebudes. El problema seria que, mentre presumptament feien tals gestions, haurien aparegut impressions de les *Decisiones* a Venècia —capital de la indústria editorial europea— i, segons es deia, també a Lió. Així, cada cop resultaria més difícil desfer-se dels llibres de la costosa *editio princeps*; uns llibres que, tothom qui els desitgés al Principat, els podia haver aconseguit de l'autor en condicions suposadament avantatjoses. Les declaracions testificals dels professionals de la llibreteria del cap i casal resultarien demolidores devers els consistorials: llur lleial —i proveïdor oficial— Jeroni Genovès reconeixeria haver-los criticat que en volguessin «tot lo que [els llibres] havian costat y [els diputats] havian donat al dit noble don Lluís de Peguera» i haver-los oferit, sense èxit, una distribució al detall d'estocs parcials sense assumir riscos propis. A Joan Simó li haurien refusat de vendre-li el lot complet de més de mil volums a una lliura per llibre. A Miquel Manescal, que havia sospesat fer l'operació a mitges amb Simó, l'hauria dissuadit el cost i, sobretot, la dificultat de col·locació del producte «perquè los thomos eren molts, la estrampa grossa y com perquè se n'havian de embiar fora Cathalunya per ser impossible poder-los vendre ni esmaltir en Cathalunya.» Sobre tal aspecte s'haurien sentit altres veus crítiques, segons el regent els comptes Joan Pla de Montornès: «[Genovès no volgué les *Decisiones*] dient que don Luís ne [h]avia ya umplert tota Cathalunya ab las que li [h]avian donat, y que axí may se vendrian». Amb l'agreujant que les edicions venecianes que ja s'havien vist a Venècia, a Roma i fins i tot a Barcelona tenien els caràcters més petits i s'oferien, per tant, a un preu més competitiu³⁷.

La controvèrsia sobre la gestió dels estocs de Peguera en el procés fiscalitzador dels anys 1608-1609 suscitaria un debat colateral de relleu: si les *Decisiones aureae*, tal i com les havia configurades l'autor manresà, constituïen l'adequada materialització de la tasca de publicar la jurisprudència de la Reial Audiència preceptuada als diputats del General per la referida constitució 3 de les Corts de 1542. Els consistorials visitats ho negarien i intentarien així defugir les crítiques de què eren objecte tot carregant culpes sobre els seus predeces-

³⁶ ACA, Gen., V. G., capsa 36, querella 17, caput 8 de l'escrit d'acusació (19.IX.1608), i rèpliques corresponents de l'articulat de defensa (6.III.1609).

³⁷ ACA, Gen., V. G., capsa 36, querella 17, declaracions testificals, octubre de 1608.

sors, que haurien invertit diners públics en la impressió d'una obra inapropiada —per tenir-hi massa pes les elucubracions personals de l'autor respecte les resolucions judicials pròpiament dites? per falta-hi interrelació amb les al·legacions jurídiques dels advocats dels litigants? No s'especificaria³⁸.

Als consistorials del trienni de 1605 se'ls absoldria meridianament de les imputacions suara relacionades³⁹. No podia ser altrament, puix llur presumpta inoperància s'havia vist desafortunadament magnificada per factors aliens com les activitats editorials foranes. Els diputats i oïdors dels triennis a venir s'anirien traspasant l'estoc de mil dos-cents exemplars del primer volum de *Decisiones aureae* de Lluís de Peguera⁴⁰. Millor dit, de mil dos-cents, mil cent vuitanta-cinc, mil cent setanta exemplars, etcètera. Perquè s'implementaria l'ús de regalar-ne un exemplar a persones vinculades amb la Diputació, com per exemple els successius visitadors i els seus oficials, encara que no en tinguessin absolutament cap necessitat per exercir llurs funcions. Sí els podien convenir, en canvi, altres llibres que també se'ls donaven com la compilació de constitucions de Catalunya de 1588/89, el quadern de constitucions de 1599, o més encara els capítols del General i del redreç també previs a 1599 i els de 1599. Els eren oferts enquadernats «ab cubertes de cuyro vermell ab lo senyal del General», «per tenir-ho y mirar-ho en llurs casas»⁴¹. I també els haurien pogut resultar utilíssims exemplars del Llibre dels Quatre Senyals i dels *Capítols resultants de las sentèntias (...)* [dels] visitadors de 1621: a) del primer, fonamental per conèixer els preceptes reguladors dels oficis del General dictats des del segle XV (Montagut 2006), no se'ls en proveïrien perquè no en quedaven impresos, i possiblement no se'n feia una reedició —que hauria suposat un estalvi econòmic molt substancial— per mor d'interessos particulars gens nobles⁴²; b) als

³⁸ L'esmentat articulat de defensa simplement formularia aquesta crítica: «[Els consistorials del trienni de 1602] no advertiren que dites desicions [de Peguera] no eran de las que parlava y disposava la constitució de Cathalunya del 1542 cap. 3, y per-ço no las podien ni devien estampar a despeses del General». Tractem sobre la relació entre tal precepte i les constitucions 2/1542, 10/1547, 40/1599 —CYADC (1588/89) I, 3, 22, 1; I, 3, 22, 2; CYADC (1704) I, 1, 30, 1— i altres a Capdeferro 2009?.

³⁹ ACA, Gen., V. G., capsa 37, camisa 28, sentència de 4.V.1609.

⁴⁰ Ens consta que tal estoc primer circulà per diverses estances de la casa de la Diputació —ACA, Gen., V. G., capsa 36, querella 17, declaració de Pere Pau Vidal (8.X.1608)—; versemblantment més tard passaria en mans dels Manescal, esdevinguts llibreters oficials de la institució —s'infereix per exemple de ACA, Gen., G-6/4, fol. 21r-v (cautela de 31.VIII.1635).

⁴¹ ACA, Gen., G-6/2, fol. 6r (23.VIII.1623), fol. 12r —d'una segona sèrie de documents— (20.VIII.1626); G-6/3, s. fol. (23.VIII.1629); G-6/4, fol. 18v-19r (31.VIII.1635), etc.

⁴² Tot combinant dades com ACA, Gen., N-165, fol. 194v (22.VI.1600), V. G., capsa 25, camisa 60, fol. 338r, caput 34 (21.I.1603) i V.G., vol. 88 (1629-30), querella 149, concloem que hi havia un mercat de revenda o cessió d'exemplars del Llibre dels quatre senyals entre els consistorials i oficials preeminents de la Diputació; a la pràctica suposava una remuneració extraordinària de vint lliures per hom.

Capítols resultants de las sentèncias no ens ha de sorprendre que se'ls silenciés, puix havien nascut enmig de fortes polèmiques de la mà de l'equip fiscalitzador actiu entre 1620 i 1621 (Capdeferro 2007); de fet, aquest, en una iniciativa inèdita, els concebé en secret, els imprimí i els declarà oficialment en dictar les seves sentències: unes sentències sovint dotades de part dispositiva, d'ordinacions per al futur, que en el llibre o breviari apareixerien al costat de la reglamentació tradicional i legítima de la Diputació. Tals obres, malgrat llur utilitat evident i que se'n corregirien i es reimprimirien els passatges que més haurien molestat els diputats⁴³, no rebrien cap mena de difusió oficial.

PETIT BALANÇ

A la Catalunya de les acaballes del regnat de Felip I (II) i durant el de Felip II (III), la Diputació del General accentuaria el rol determinant ja demostrat en el passat en els àmbits de la promoció, l'edició i la difusió d'obres jurídiques. No seria tant amb iniciatives autònomes sinó més aviat a remolc dels estaments. I no pas assumint una gestió directa i monopolitzadora sinó externalitzant serveis i confiant en agents oficials —com el cada cop més decisiu llibreter del General— i altres. Nombroses incidències viscudes a partir de les Corts de 1585 en relació a textos normatius farien créixer la consciència de la necessitat de corregir i curar cada cop millor les publicacions. I en l'esfera dels tractes i remuneracions amb editors, de la comercialització de llibres o de la gestió d'estocs també es succeïrien vivències sovint desafortunades. Que servirien, de ben segur, per fer acumular experiència a la Diputació: una experiència que li resultaria impagable quan, sobretot a partir de l'accés al tron de Felip III (IV), es succeïssin els conflictes constitucionals amb la corona i les institucions de Catalunya despleguessin una batalla publicística sense precedents (Elliott 1966, Palos 1997, Simon 1999). Per no parlar dels anys de la Guerra de Secessió (Ettinghausen 1993).

APENDIX

Acta del consistori de la Diputació del General i una divuitena, i deliberació conseqüent del consistori, en relació a la compilació impresa de 1588/89. ACA, Generalitat, N-153, fol. 1156v-1157v —amb els fol. 1184-1211 intercal·lats— (21.VII.1589).

---

⁴³ ACA, Gen., V. G., capsa 70, camisa 253, pòlisses i èpoques de les despeses de la visita: pòlissa 130, capites penúltim i últim (16.VI.1621); pòlisses 134 i 136 (2 i 15.VII.1621).

«Los senyors deputats del General del principat de Cathalunya, lo ecclesiàstic absent de la present ciutat y vegaria de Barcelona, y los senyors oïdors de comptes, lo militar absent de la matexa ciutat y vegaria y lo ecclesiàstic succeint en lo lloc y poder del diputat de son stament, com és dit absent, y de la divuitena de les coses devallscrites los següents, ço és: per lo stament ecclesiàstic, los senyors Prior de Sanctana, don Miquel Tormo, comanador Junyent; per lo militar, los senyors don Gispert de Guimerà, Francesch Cosme Fivaller //1157r// Per lo reyal, los senyors Joan Luís Cornet, Miquel d'Oms, Julià de Navel, Federic Roig y de Soler, Perot Amat.

Tractant de la estampa per lo magnífich micer Joan Cella y de Taffurer feta per deliberació dels senyors deputats y oïdors a 10 novembre 1587 de la compilació de les constitutions y altres leys de Cathalunya per constitució de l'última Cort General novament compilades y dels volums de dita compilació que a despeses del General se han de donar als qui eren presents en la conclusió de dita Cort, y tractant de la paga que dit micer Cella demana de dits volums y també de diverses altres coses acerca dita compilació y estampa en benefici públic de tota Cathalunya occorrents, nomenen los dits senyors prior de Sanctana y comanador Junyent per a comprobar la estampa de dita compilació ab lo volum original firmat de mà dels sis compiladors, de ont és exida la estampa, per a la qual comprovació pugan valer-se de dos notaris que a ses mercès aparega.

Més avant, nomenen los dits senyors don Gispert de Guimerà y Julià de Navel per veure lo poder de la present divuitena y la determinació dels tres staments per a què-s donen dits volums als qui foren presents en la Cort y vejan tot lo més avant que en aquest negoci los ocorrega, y del que trobaran y entendran façan relatió en altra congregació d'esta divuitena.

Més avant, atesa la temporada de contigió de pesta que concorre, per la qual contínuament se'n van de la present ciutat los qui l'acostumen habitar, y la Reyal Audiència y aquest consistori y altres estan en vigília de porrogar per lo perill de dita contigió, y no-s té speranza que aquesta divuitena se puga congrega fins Déu sie servit perdonar an aquesta ciutat y alçar la sua divina mà de tant gran càstic, per-ço y per altres justes causes en aquesta congregació tractades, determinen //1157v// que per los senyors deputats y oïdors sien de pecúnies del General donades y pagades a dit micer Joan Cella y de Taffurer sinc-centes liures barceloneses a bon compte dels dits volums estampats de la compilació de dites constitutions, que com és dit se han de donar als qui foren presents en la conclusió de la última Cort, per les quals sinc-centes liures haja dit micer Cella prestar cautió al General de restituir-les al mateix General en cas que no haja complit lo que-s diu en la com^o que los senyors deputats li han donat en dita deliberació de 10 de novembre 1587. Volent y manant dits senyors de la present congregació que tots los volums estampats, axí los que-s pagan ab dites sinc-centes liures com tots altres, sien detinguts y d'ells no se'n liure ni vena algú sens llicència dels senyors deputats, per les causes que acerca de açó són tractades y ben considerades.

Los dits senyors deputats, lo ecclesiàstic com és dit absent, ab intervenció de dits oïdors de comptes, lo militar absent, y lo ecclesiàstic succeïnt com també és dit, deliberen que per executió de la precedent determinatió sien donades y pagades al dit micer Joan Cella y de Taffurer les dites sinc-centes lliures per les raons y ab la cautió que són dites, y ab lo dit manament de no liurar ni vendre més volums, manant ésser-li'n expedida oportuna cautela.»

BIBLIOGRAFÍA

- Bajet 1998: BAJET I ROYO, Montserrat, «La compilació de 1588/89 i la seva relació amb els altres codis europeus del segle XVI», en *Pedralbes*, 18-II, pp. 123-134.
- Bajet 1999: BAJET I ROYO, Montserrat, «La compilació de 1588/89: notes sobre la seva sistemàtica», dins de *El territori i les seves institucions històriques [actes de les jornades d'estudi (...) de 1997]*, Barcelona, Fundació Noguera, vol. II, pp. 657-685.
- Bajet 2005: BAJET I ROYO, Montserrat, «Les estampacions de quaderns de Constitucions i altres actes de Cort (notes per al seu estudi)», dins de *Actes del 53è Congrés de la Comissió Internacional per a l'Estudi de la Història de les Institucions Representatives i Parlamentàries*, Barcelona, Parlament de Catalunya i Museu d'Història de Catalunya, vol. 1, pp. 554-567.
- Belenguer 1996: BELENGUER I CEBRIÀ, Ernest, «Pròleg: la Generalitat en la cruïlla dels conflictes jurisdiccionals (1578-1611)», dins *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. III, Barcelona, Generalitat de Catalunya, p. IX-XLVI.
- Betrán 1996: BETRÁN MOYA, José Luis, «La peste en la Barcelona de los Austrias», Lleida, Milenio.
- Bringué et alii 2003: BRINGUÉ, Josep Maria, GIFRE, Pere, MARÍ, Gerard, PÉREZ LATRE, Miquel i PONS, Joan, «Els quatre processos catalans de la Cort de Montsó de 1585. Un avanç d'estudi comparatiu», en *Ivs Fvgit*, 10-11, pp. 773-795.
- Capdeferro 1999: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «Una aproximació a l'activitat dels assessors ordinaris de la Diputació del General de Catalunya al segle XVII», dins de *El territori i les seves institucions històriques [actes de les jornades d'estudi (...) de 1997]*, Barcelona, Fundació Noguera, vol. II, pp. 687-702.
- Capdeferro 2003a: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «La participació de Girona a la Cort General de Catalunya de 1599», dins de *[Actes del] XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó: El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als Decrets de Nova Planta*, Barcelona, vol. III, pp. 109-132.
- Capdeferro 2003b: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «Attès los dits diputats no eran sinó procuradors...: Relacions entre els braços i la Diputació del General durant la celebració de les Corts catalanes de 1599», en *Ivs Fvgit*, 10-11, pp. 849-870.
- Capdeferro 2007: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «El vigor de les institucions de la terra a la vetlla dels Segadors», en J. ALBAREDA (ed.), *Una relació difícil: Catalunya i l'Espanya moderna*, Barcelona, Editorial Base, pp. 47-83.
- Capdeferro 2008: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «Sessions plenàries versus comissions de treball a les Corts catalanes del segle XVII», en R. FERRERO i L. GUIA (eds.), *Corts*

- i Parlaments de la Corona d'Aragó. Unes institucions emblemàtiques en una Monarquia composta*, València, Universitat de València, pp. 303-327.
- Capdeferro 2009?: CAPDEFERRO I PLA, Josep, «Práctica y desarrollo del derecho en la Cataluña moderna: a propósito de la jurisprudencia judicial y la doctrina», en l'edició de les actes del col·loqui *Juristas de Salamanca (siglos XV-XX: enseñanza, doctrina y práctica del Derecho*, auspiciat per la Universidad de Salamanca el setembre del 2007.
- Capítols resultants de las sentències (...) [dels] visitadors 1621: *Capítols resultants de las sententias fetas per los molt il·lustres senyors visitadors del General de Catalunya acerca dels carrechs dels officials de la casa de la Deputatio y General de Barcelona y altres publicadas en lo any MDCXXI*, Barcelona, De manament dels senyors visitadors estampadas, per Hieronym Margarit.
- Constitucions de 1599: *Constitucions fetes per la S. C. R. magestat del rey don Phelip segon, rey de Castella, de Aragó etc. en la primera Cort, celebrà als catalans, en la ciutat de Barcelona en lo monastir de S. Francesch en lo any 1599*, Barcelona, estampat (...) en casa de Gabriel Graels, y Giraldo Dotil, 1603.
- CYADC 1588/89: *Constitucions y altres drets de Catalunya compilats en virtut del cap. de Cort XXIII de las Corts per la S. C. y Reyat majestat del rey don Philip nostre senyor celebradas en la vila de Montso any MDLXXXV. Volum primer [-segon] [-tercer]*, En Barcelona.
- CYADC 1704: *Constitucions y altres drets de Catalunya compilats en virtut del capítol de Cort LXXXII de las Corts per la S. C. y R. majestat del Rey don Philip IV nostre senyor celebradas en la ciutat de Barcelona, any MDCCII*, Barcelona, En casa de Joan Pau Martí, y Joseph Llopis stampers. Edició facsímil pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (1995), en el marc de la col·lecció Textos Jurídics Catalans, vol. 12.
- Delgado 1996: DELGADO CASADO, Juan, *Diccionario de impresores españoles (siglos XVI-XVII)*, Madrid, Arco/Libros, 2 vol.
- Dietaris 1996: *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. III, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- Elliott 1966: ELLIOTT, John H., *La revolta catalana, 1598-1640*, Barcelona, Ed. Vicens Vives.
- Espino 2003: ESPINO, Antonio, «Las bibliotecas de los juristas catalanes en la primera mitad del siglo XVII. El caso de don Narcís Garbí», en *AHDE*, LXXIII, pp. 545-574.
- Ettinghausen 1993: ETTINGHAUSEN, Henry, *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*, Barcelona, Curial, 4 vol.
- Ferro 1987: FERRO, Víctor, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo.
- Llanas 2002: LLANAS, Manuel, *L'edició a Catalunya: segles XV a XVII*, Barcelona, Gremi d'Editors de Catalunya.
- Madurell i Rubió 1955: MADURELL MARIMON, Josep Maria, RUBIÓ I BALAGUER, Jordi, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, Gremios de editores, de libreros y de maestros impresores.
- Madurell 1964-65: MADURELL MARIMON, Josep Maria, «Licencias reales para la impresión y venta de libros (1519-1705)», en *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, T. LXXII, 1-2, pp. 111-248.

- Madurell 1966: MADURELL MARIMON, Josep Maria, «La edició de las constituciones provinciales tarraconenses de 1557», *Gutenberg-Jahrbuch*, Magúncia, pp. 209-213.
- Madurell 1972: MADURELL MARIMON, Josep Maria, «Hubert Gotard», *Gutenberg-Jahrbuch*, Magúncia, pp. 188-196.
- Madurell 1973: MADURELL MARIMON, Josep Maria, *Claudi Bornat*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.
- Montagut 1995: MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, «Les compilacions del dret general català», en *Glossae*, 7, pp. 113-134.
- Montagut 1998: MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, «Estudi introductorio» a la reedició contemporània de PEGUERA I PARATGE, Lluís de, *Practica, forma, y estil, de celebrar Corts Generals en Cathalunya*, vegeu *infra*.
- Montagut 2006: MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, «Estudi introductorio» a *Libre dels quatre senyals* (facsimil), Barcelona, Ed. Base, pp. 9-97.
- Pedraza 2004: PEDRAZA GARCÍA, Manuel José, «Poder político e imprenta en el Renacimiento en la Península Ibérica: el libro y la Diputación del Reino de Aragón en los siglos XV y XVI», en *Cuadernos para investigación de literatura hispánica* 29, pp. 295-320.
- Palos 1997: PALOS, Joan Lluís, *Els juristes i la defensa de les Constitucions: Joan Pere Fontanella (1575-1649)*, Vic, Eumo.
- Peguera 1605: PEGUERA, Lluís de, *Decisiones aureae, in actu practico frequentes, ex variis Sacri Regii Concilii Cathaloniae conclusionibus collectae. Cum additionibus in quinquaginta priores quae antea sine eis editae fuerunt... tomus primus*, Barcinone [Barcelona], Ex Typographia Iacobi à Cendrat.
- Peguera 1701: PEGUERA I PARATGE, Lluís de, *Practica, forma, y estil, de celebrar Corts Generals en Cathalunya, y materias incidents de aquellas*, [Barcelona], Estampada (...) per Rafel Figuerò. Reedició contemporània a Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1998.
- Peña 1995: PEÑA, Manuel, «El mundo del libro jurídico en la Barcelona del siglo XVI», en *EHDAP*, XIII, p. 105-136.
- Peña 1996: PEÑA, Manuel, *Cataluña en el Renacimiento: libros y lenguas*, Lleida, Milenio.
- Pérez Latre 2001: PÉREZ LATRE, Miquel, *Diputació i monarquia. El poder polític a Catalunya, 1563-1599*, Tesi doctoral, UPF.
- Pérez Latre 2004: PÉREZ LATRE, Miquel, *Entre el rei i la terra. El poder polític a Catalunya al segle XVI*, Vic, Eumo Ed.
- Pizarro 2001: PIZARRO CARRASCO, Carlos, «Edición y mecenazgo: la publicación de historias generales en Cataluña (1599-1628)», en *Pedralbes*, 21, pp. 121-136.
- Pizarro 2003: PIZARRO CARRASCO, Carlos, «Imprenta y gobierno municipal en Barcelona. Sebastián y Jaume Matevat al servicio del Consell de Cent (1631-1644)», en *Hispania*, LXIII/1, n. 213, pp. 137-160.
- Sarrovira 1599: SARROVIRA, Miquel, *Cerimonial de Corts. Obra compilada de llochs autentichs, lleys del principat de Cathalunya, antichs y pratichs doctors ... per ordinacio de les Corts de la vila de Monso, celebra la gloriosa memoria del rey Phelip, en lo any 1585. conferent a la intelligencia de les Corts, y de hont han tingut principi, y del que en ellas se tracta, ys fa, y sol fer, per lo bon govern, pau y utilitat del Principat*, Barcelona, En casa Sebastia de Cormellas.

- Sarrovíra 1701: SARROVIRA, Miquel, *Cerimonial de Corts. Obra compilada de llochs autèntichs, lleys del principat de Catalunya, antichs y pratichs doctors...*, Barcelona, Rafael Figueró.
- Serra 1991: SERRA, Eva (coord.), *La revolució catalana de 1640*, Barcelona, Ed. Crítica.
- Serra 2001: SERRA, Eva (coord.), *Cort General de Montsó (1585) —Montsó-Binèfar—: Procés familiar del braç reial*, vol. 18 de la col·lecció Textos Jurídics Catalans, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- Serra 2003: SERRA, Eva (coord.), *Cort General de Montsó (1585) —Montsó-Binèfar—: Procés familiar del braç eclesiàstic*, vol. 21 de la col·lecció Textos Jurídics Catalans, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- Simon 1999: SIMON I TARRÉS, Antoni, *Els orígens ideològics de la revolució catalana de 1640*, Barcelona, Pub. de l'Abadia de Montserrat.
- Torras Ribé 1998: TORRAS RIBÉ, Josep Maria, *Poders i relacions clientelars a la Catalunya dels Àustria*, Vic, Eumo Ed.
- Villanueva 2004: VILLANUEVA LÓPEZ, Jesús, *Política y discurso histórico en la España del siglo XVII: las polémicas sobre los orígenes medievales de Cataluña*, San Vicente del Raspeig, Publicaciones de la Universidad de Alicante.